

adviseurs in
ruimtelijke
ontwikkeling

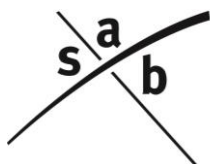
Nader onderzoek waterspitsmuis

Nieuwe Kanaal 1, Wageningen

Idealis

Datum: 1 december 2017

Projectnummer: 170322

SAB
Postbus 479
6800 AL Arnhem
tel: 026 - 357 69 11
fax: 026 - 357 66 11

Auteur: V. Hommersen
Tweede lezer: E. Verkaik
Project: Wageningen, Kortenoord
Projectnummer: 170322

INHOUD

1	Inleiding	3
1.1	Aanleiding	3
1.2	Besluitgebied	3
2	Wettelijk kader	6
2.1	Verboden en zorgplicht	6
2.2	Vogelrichtlijnsoorten	6
2.3	Habitatrichtlijnsoorten	6
2.4	Andere soorten	7
2.5	Opzetvereiste	7
2.6	Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing	7
3	Ecologie van de waterspitsmuis	9
4	Onderzoekmethodiek waterspitsmuis	10
4.1	Methode	10
4.2	Onderzoekomstandigheden	11
5	Resultaten onderzoek waterspitsmuis	12
5.1	Resultaten onderzoek	12
5.2	Aanwezigheid essentiële elementen	12
6	Conclusie en advies	13
6.1	Ontheffing Wet natuurbescherming	13
6.2	Advies	13
6.3	Vervolgstappen	14

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

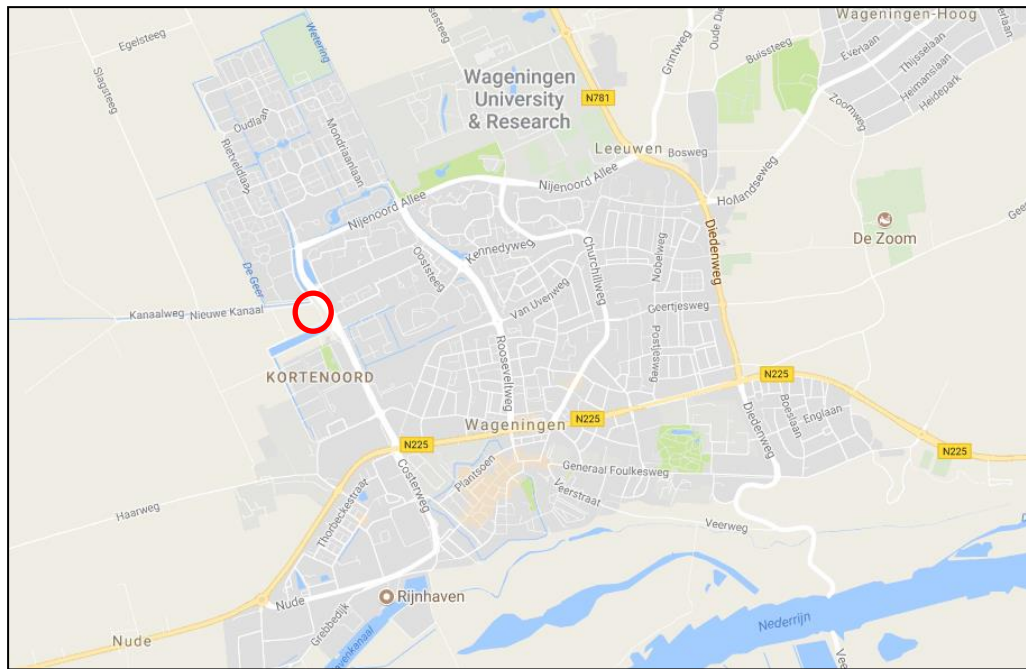
Op de locatie Nieuwe Kanaal 1 te Wageningen bevindt zich een braakliggend perceel. Idealis is voornemens om op deze plek studentenhuisvesting te realiseren. Bij alle ruimtelijke ingrepen moet rekening gehouden worden met de aanwezige natuurwaarden in en om het besluitgebied. Uit natuurwaardenonderzoek moet blijken dat de natuurwet- en regelgeving de haalbaarheid van het plan niet in de weg staat. In dit verband is in juni 2017 een quick scan natuur uitgevoerd (SAB, 2017). Hieruit bleek dat de aan- of afwezigheid van de waterspitsmuis in het besluitgebied niet op voorhand kon worden uitgesloten. Om die reden is een nader onderzoek naar de waterspitsmuis uitgevoerd door Laneco Landschaps & Ecologisch Advies (Laneco, 2017). Voorliggende rapportage zet de bevindingen van het nader onderzoek naar de waterspitsmuis uiteen.

1.2 Besluitgebied

1.2.1 *Huidige situatie*

Het besluitgebied ligt aan de westzijde van de kern Wageningen (provincie Gelderland). Wageningen ligt in het grensgebied van de Veluwe, de Gelderse Vallei en de Rijn. Het is een groene stad, met name Wageningen-Hoog is zeer boemenrijk; hier bevindt zich een laatste uitstulping van de Veluwe. De omgeving wordt gekenmerkt door de uiterwaarden van de Nederrijn in het zuiden, de weidegronden van het Binnenveld en het boemenrijke einde van de Veluwe in het oosten. Het besluitgebied zelf bestond ten tijde van het veldbezoek van de quick scan (juni 2017) uit een braakliggend perceel met hoog, meerjarig gras en verschillende wilde planten en bloemen. In het westen lag toen een droge sloot die was overwoekerd door planten. Echter, bij de uitvoer van het nader onderzoek (september 2017) bleek het besluitgebied zeer recent kort gemaaid te zijn.

Aan de oostzijde van het besluitgebied ligt de Kortenoord Allee, een belangrijke verkeersader van Wageningen. Aan de westzijde wordt het besluitgebied begrensd door bedrijfsperven aan het Nieuwe Kanaal. Hier bevindt zich een gebouw maar ook een ruige groenstrook. De zuidelijke begrenzing wordt gevormd door de Nieuwe Singel, de daarachter gelegen watergang en de in aanbouw zijnde woonwijk Nieuw Kortenoord. Aan de noordzijde wordt het besluitgebied begrensd door het Nieuwe Kanaal met aan de overzijde het Business & Science Park. Navolgende afbeeldingen geven de globale ligging van het besluitgebied weer.

Topografische kaart met de globale ligging van het besluitgebied (rood omkaderd). Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

Luchtfoto met de globale ligging van het besluitgebied (rood omkaderd). Bron: Google Maps. Bewerking: SAB.

Navolgende afbeeldingen geven een impressie van het besluitgebied ten tijde van het veldbezoek van de quick scan (juni 2017) en de veldbezoeken tijdens het nader onderzoek naar de waterspitsmuis (september 2017).

Links: impressie van het besluitgebied tijdens het veldbezoek van de quick scan (juni 2017). Bron: SAB, 2017. Rechts: impressie van het besluitgebied ten tijde van het nader onderzoek naar de waterspitsmuis (september 2017). Bron: Laneco.

1.2.2 Toekomstige situatie

Voor de locatie is studentenhuysvesting beoogd. Het project bestaat uit een woongebouw voor studenten opgebouwd uit prefab units in vier bouwlagen. De bouwhoogte bedraagt 12 meter. Op navolgende afbeelding volgt een impressie van de terreininrichting.

Terreininrichting (bron: Plegt Vos)

2 Wettelijk kader

De bescherming van dier- en plantensoorten is geregeld in de Wet natuurbescherming.

2.1 Verboden en zorgplicht

Voor een aantal soorten is door middel van verboden een beschermingsregime opgenomen. Er is een apart beschermingsregime voor vogelrichtlijnsoorten (artikelen 3.1-3.4), voor habitatrichtlijnsoorten (artikelen 3.5-3.9) en voor andere soorten (artikelen 3.10 en 3.11).

Naast de beschermde plant- en diersoorten geldt op basis van artikel 1.11 van de Wet natuurbescherming voor al de in het wild levende soorten ook een zorgplicht. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor deze soorten en hun directe leefomgeving. Dit houdt onder meer in dat men negatieve gevolgen voor aanwezige soorten zoveel mogelijk beperkt door het nemen van alle maatregelen die redelijkerwijs kunnen worden verwacht.

2.2 Vogelrichtlijnsoorten

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant: het is verboden om van nature in Nederland in het wild levende vogels opzettelijk te doden of te vangen, het is verboden opzettelijk nesten, rustplaatsen en eieren van deze soorten te beschadigen of te vernielen of nesten van vogels weg te nemen. Ook is het verboden deze soorten opzettelijk te storen wanneer dit van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de soort.

De verboden in de wet zorgen voor een goede bescherming van nesten van alle in het wild levende vogelsoorten tijdens het broedseizoen. Het vernielen van nesten is verboden en het verstoren van nesten is enkel toegestaan indien geen sprake is van een negatieve invloed op de staat van instandhouding van de betreffende vogelsoorten. Globaal loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus, maar ook de nesten van broedende vogels buiten deze periode zijn beschermd. Daarnaast zijn van een aantal vogelsoorten de nesten jaarrond beschermd, dus ook als ze niet als broedlocatie worden gebruikt. Het betreft dan over het algemeen soorten die hun nest het gehele jaar als verblijfplaats gebruiken of soorten die niet in staat zijn om een eigen nest te bouwen.

2.3 Habitatrichtlijnsoorten

Voor ruimtelijke ingrepen zijn de volgende verboden relevant: het is verboden om soorten van de Habitatrichtlijn en van de verdragen van Bonn en Bern, in hun natuurlijke verspreidingsgebied opzettelijk te doden, te vangen of te verstoren, om eieren opzettelijk te vernielen, om voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en om planten van de Habitatrichtlijn en van het verdrag van Bern opzettelijk te onttrenten of te vernielen.

2.4 Andere soorten

Naast de vogelrichtlijnsoorten en de habitatrichtlijnsoorten worden in de wet een aantal diersoorten en plantensoorten beschermd. Voor deze soorten zijn bij ruimtelijke ingrepen de volgende verboden relevant: het is verboden deze soorten opzettelijk te doden of te vangen, om de vaste voortplantings- of rustplaatsen te beschadigen en om de plantensoorten opzettelijk te ontwortelen of te vernielen.

De waterspitsmuis is in de Wet natuurbescherming opgenomen als andere beschermde soort (behorende bij artikel 3.10, eerste lid, onderdeel a).

2.5 Opzetvereiste

Bij veel van de hierboven genoemde verboden is er sprake van een opzetvereiste. Zo is het verboden om vogelnesten *opzettelijk* te beschadigen. In de wet wordt bij deze opzet uitgegaan van 'voorwaardelijke opzet'. Bij voorwaardelijke opzet is men zich bij het handelen bewust van de mogelijke negatieve consequenties, terwijl men de handeling toch uitvoert. Een voorbeeld van voorwaardelijke opzet is iemand die in het voorjaar een boom omzaagt en daarbij 'per ongeluk' een vogelnest beschadigt. De persoon had niet de opzet dit nest te beschadigen. Maar in de broedtijd van vogels is er wel een aanzienlijke kans dat er in een boom een vogel nestelt. Er kan daarom toch sprake zijn van opzettelijke beschadiging van het nest; voorwaardelijke opzet.

2.6 Vrijstelling, gedragscodes en ontheffing

Provinciale Staten kunnen in een verordening een vrijstelling verlenen van de bovenstaande verboden. De provincie Gelderland heeft besloten voor een aantal algemeen voorkomende zoogdiersoorten en amfibieën een vrijstelling te verlenen, voor handelingen die men verricht in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling en voor handelingen in het kader van bestendig beheer en onderhoud. Het betreft de soorten aarmuis, bosmuis, bunzing, dwergmuis, dwergspitsmuis, egel, gewone bosspitsmuis, haas, hermelijn, huisspitsmuis, konijn, ondergrondse woelmuis, ree, rosse woelmuis, tweekleurige bosspitsmuis, veldmuis, vos, wezel, woelrat, bruine kikker, gewone pad, kleine watersalamander meerkikker en middelste groene kikker.

Daarnaast zijn de in Hoofdstuk 2.1 beschreven verboden niet van toepassing op handelingen die men uitvoert in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling of bestendig beheer en onderhoud, wanneer men die handelingen uitvoert conform een goedgekeurde gedragscode. Gedragscodes kunnen daarbij zowel gebruikt worden voor de omgang met de vogelrichtlijnsoorten, de habitatrichtlijnsoorten als de andere beschermde soorten. Wel geldt voor de vogelrichtlijnsoorten en de habitatrichtlijnsoorten de aanvullende eis dat de handelingen die men uitvoert een wettelijk belang dienen uit de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn. Het gaat dan onder meer om handelingen in het belang van de volksgezondheid, openbare veiligheid of ter bescherming van flora en fauna.

Tot slot kunnen Gedeputeerde Staten, wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, onder bepaalde voorwaarde een ontheffing verlenen van de verboden. Ook hierbij geldt voor vogelrichtlijnsoorten en habitatrichtlijnsoorten dat aan de handelingen die men verricht een wettelijk belang van de Vogelrichtlijn respectievelijk de Habitatrichtlijn ten grondslag dient te liggen.

3 Ecologie van de waterspitsmuis

De waterspitsmuis komt voor langs schoon niet te voedselrijk water met goed ontwikkelde watervegetatie en ruig begroeide oevers. Hij wordt aangetroffen langs beken, plassen, rivieren en sloten. De soort leeft binnen een straal van 500 meter langs het water op plaatsen waar voldoende schuilmogelijkheid aanwezig is. Het leefgebied van de waterspitsmuis loopt evenwijdig aan een oever. Zowel op het land als in het water kan deze soort zich goed voortbewegen. De waterspitsmuis kan namelijk goed klauteren, springen, zwemmen en duiken op zoek naar voedsel. Zijn voedsel bestaat uit insecten en andere ongewervelden zoals kreeftachtigen, waterslakken, kevers, schietmotten, vliesvleugeligen, larven en wormen. Ook eet hij kleine vissen, amfibieën (eieren) en aas.

Mannetjes en vrouwtjes hebben elk hun eigen territorium. Alleen in de voortplantingstijd leven meerdere waterspitsmuizen bij elkaar. Het voortplantingsseizoen loopt van april tot september. Voor de voortplanting gebruikt de waterspitsmuis een nest. Deze nesten worden ook gebruikt om te rusten, zijn relatief groot, bolvormig en gemaakt van gras, wortels, mos en bast. De nesten worden meestal gemaakt in beschutte plekken of in holen aan oevers.

4 Onderzoekmethodiek waterspitsmuis

4.1 Methode

Muizen zijn zonder hulpmiddelen moeilijk met het blote oog te determineren. Om de aanwezigheid van deze soort te onderzoeken, is onderzoek gedaan met lifetraps, waarin muizen levend worden gevangen. Omdat muizen maar kort overleven in dergelijke vallen, moet een doorlopend onderzoek plaatsvinden, waarbij de vallen eens per 10-12 uur worden geïnspecteerd.

Er zijn minimaal vier onderzoekrondes nodig om voldoende uitsluitel over de aanwezigheid van de soort waterspitsmuis uitspraken te kunnen doen. Ook moeten de muizen vooraf kunnen wennen aan de aanwezigheid van de vallen. Deze onderzoeksmethode komt overeen met de IBN-methode (De Levende Natuur, Bergers en La Haye, 2000).

Er is in september 2017, wanneer de populatie vrij groot is, gedurende drie dagen, waarvan twee nachten, onderzoek gedaan. Voorafgaand aan het vangen is eerst pré-baiten toegepast, waarbij de muizen enkele dagen kunnen wennen aan de vallen. In dit geval is een lange pre-bait periode aangehouden om de vangkans te vergroten. Er zijn in totaal 25 inloopvallen type Helsinga in het besluitgebied geplaatst, op de meest kansrijke locaties op nattere plekken en langs watergangen met nog enige oevervegetatie. Alle vallen zijn in één lange raai langs de rand van het perceel geplaatst, waar, in een deels droge watergang, nog enige ruigte aanwezig was (zie navolgende afbeelding). Het onderzoek is uitgevoerd door D. van Pijkeren van Laneco.

Globale ligging van het besluitgebied (geel omkaderd) en de ligging van de onderzoeksraai (weergegeven als een rode lijn). Bron: Laneco.

4.2 Onderzoekomstandigheden

In onderstaande tabel zijn de weeromstandigheden ten tijde van het veldonderzoek weergegeven.

Datum	Ochtend- of avondronde	Functie	Windkracht	Temp.	Bijzonderheden
19-09-2017	Overdag	Pre-baiten/vallen zetten.	Nvt.	Nvt.	Geen
25-09-2017	Ochtend	Scherpstellen vallen	Nvt.	Nvt.	Geen
25-09-2017	Avond	1e controleronde	1 Bft.	18°C	Bewolkt
26-09-2017	Ochtend	2e controleronde	2 Bft.	12°C	Half bewolkt
26-09-2017	Avond	3e controleronde	1 Bft.	17°C	Bewolkt
27-09-2017	Ochtend	4e controleronde	2 Bft.	13°C	Half bewolkt

5 Resultaten onderzoek waterspitsmuis

5.1 Resultaten onderzoek

Door de recente maaiwerkzaamheden zijn de onderzoeksresultaten sterk beïnvloed. Het nog overgebleven geschikte biotoop voor muizen en spitsmuizen was beperkt en ongeschikt voor een kritische soort als de waterspitsmuis.

In totaal zijn tijdens het onderzoek vijf soorten aangetroffen. Dit betreft één ware muisensoort (bosmuis), drie woelmuizensoorten (veldmuis, aardmuis en rosse woelmuis) en één spitsmuizensoort (huisspitsmuis). De aanwezigheid van andere soorten is niet vastgesteld. Er zijn tijdens het onderzoek geen waterspitsmuizen gevangen. Gezien de locatie zijn er redelijke grote aantallen muizen gevangen. Mogelijk hangt dit samen met het gegeven dat het besluitgebied in de zomer een geschikte locatie voor muizen was vanwege de ruige vegetatie die voorafgaand aan het maaien aanwezig was.

Navolgende tabel geeft de onderzoekresultaten weer van het onderzoek naar de waterspitsmuis.

Ronde 1		Ronde 2		Ronde 3		Ronde 4	
Soort	Aantal	Soort	Aantal	Soort	Aantal	Soort	Aantal
Rosse woelmuis	4	Rosse woelmuis	3	Rosse woelmuis	2	Rosse woelmuis	3
Veldmuis	3	Veldmuis	4	Veldmuis	2	Veldmuis	3
Aardmuis	1	Bosmuis	2	Bosmuis	4	Bosmuis	2
Bosmuis	3					Huisspitsmuis	1
						Aardmuis	1

Links: locatie waar de vallen zijn gezet. Rechts: veldmuis. Bron: Laneco.

5.2 Aanwezigheid essentiële elementen

In het besluitgebied zijn tijdens de vier controlerondes geen waterspitsmuizen waargenomen. Van essentiële elementen is in het gebied voor de waterspitsmuis daarom geen sprake.

6 Conclusie en advies

In het besluitgebied is nader onderzoek verricht naar de waterspitsmuis. Dit onderzoek is in september 2017 conform de IBN-methode uitgevoerd. Tijdens dit onderzoek zijn geen waterspitsmuizen gevangen.

Wel is de aanwezigheid van de rosse woelmuis, veldmuis, bosmuis, huisspitsmuis en de aardmuis in het besluitgebied vastgesteld. Deze soorten zijn in provincie Gelderland vrijgesteld voor handelingen die men verricht in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling.

Wel geldt bij de uitvoering van de werkzaamheden dat de zorgplicht in acht genomen moet worden (zie paragraaf 6.2.1)

6.1 Ontheffing Wet natuurbescherming

In de besluitgebied is de waterspitsmuis afwezig. Het aanvragen van een ontheffing is daarom niet noodzakelijk.

6.2 Advies

6.2.1 *Broedperiode vogels en zorgplicht*

Buiten het rekening houden met vleermuizen dient ook altijd rekening gehouden te worden met de zorgplicht en broedende vogels. Derhalve gelden hiervoor ook onderstaande drie voorwaarden:

- De zorgplicht is altijd van toepassing. Iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild levende dieren, planten en hun leefomgeving. Dit kan bijvoorbeeld door de werkzaamheden te verrichten buiten kwetsbare periodes (het voortplantings- en winterslaapseizoen). Ook kan er gefaseerd worden gewerkt om dieren de kans te geven om te vluchten.
- Voor het besluitgebied geldt het advies om drie dagen voor de start van werkzaamheden te maaien (niet klepelen) en dieren de gelegenheid te geven om te vluchten.
- Verder kunnen bij (de start van) werkzaamheden nesten worden aangetast. De verboden in de Wet natuurbescherming zorgen voor een goede bescherming van nesten van alle in het wild levende vogelsoorten tijdens het broedseizoen. Globaal loopt het broedseizoen van half maart tot half augustus, maar ook de nesten van broedende vogels buiten deze periode zijn beschermd. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Wet natuurbescherming voor activiteiten die vogelnesten in hun broedseizoen zouden kunnen beschadigen. Wij adviseren dan ook werkzaamheden waarbij nesten beschadigd zouden kunnen worden, buiten het broedseizoen uit te voeren.

6.2.2 *Vrijblijvende aanbevelingen*

Naast de consequenties die voortkomen uit de Wet Natuurbescherming zijn ook vrijblijvende aanbevelingen te doen ten aanzien van de inrichting van het besluitgebied, namelijk:

- Als bomen en struiken worden geplaatst in de nieuwe situatie, bevelen wij inheemse boom- en struiksoorten aan. Deze soorten komen van oorsprong in Nederland voor. Dergelijke soorten zorgen voor een hogere biodiversiteit in het gebied dan uitheemse soorten. Inheemse soorten trekken bijvoorbeeld meer insecten aan dan uitheemse soorten. Er is dan meer voedsel voor bijvoorbeeld vogels en vleermuizen voorhanden.
- Vanwege de veranderde constructie van nieuwbouw hebben huismussen, gierzwaluwen en vleermuizen steeds minder nestplaatsen en vaste rust- en verblijfplaatsen tot hun beschikking. Tegenwoordig zijn elegante oplossingen beschikbaar om deze soorten onderdak te bieden in nieuwe gebouwen. Derhalve bevelen wij vrijblijvend aan om het inbouwen van nest- en verblijfplaatsen van deze diersoorten in de nieuwbouw in overweging te nemen.
- De ruige vegetatie die in de zomer in het besluitgebied aanwezig was, zou kunnen worden gehandhaafd rond de (drooggevalen) watergang in het westen van het besluitgebied. Op deze manier blijft er toch enige ruigte in het besluitgebied over voor de in het besluitgebied aanwezige kleine zoogdieren.

6.3 **Vervolgstappen**

- Houd rekening met de zorgplicht en het broedseizoen.

Bijlage 1: geraadpleegde literatuur

Bergers & La Haye, 2000. Kleine zoogdieren betrouwbaar inventariseren. De Levende Natuur 101 (2), p. 52-58.

Laneco, 2017. Memo onderzoek waterspitsmuis aan het Nieuwe Kanaal te Wageningen. Ede, 28 november 2017.

SAB, 2017. Quick scan natuur Nieuwe Kanaal 1, Wageningen. Projectnummer 170322. SAB, Arnhem.

Websites:

www.rijksoverheid.nl

www.wetten.nl

www.telmee.nl

www.ndff.nl

www.zoogdiervereniging.nl